

درفهنتان

فهنسكمان بارت اور فاری

آیین رونمایی از جلد دوم دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره

اشاره:

● جلد دوم دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره، صبح روز شنبه، بیست و پنجم خردادماه، در تالار دکتر شهیدی، واقع در ساختمان حقانی فرهنگستان زبان و ادب فارسی رونمایی شد.

● در این نشست، استاد احمد سمیعی (گیلانی)، دکتر سلیم نیساری و دکتر علی محمد مؤذنی، به ترتیب درباره ویژگی‌های دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره و فعالیت‌های این گروه سخنانی ایراد کردند.

استاد احمد سمیعی (گیلانی):

تبریک عرض می‌کنم خدمت استاد مؤذنی که با همت ایشان دو جلد از این دانشنامه منتشر شد. از وقتی که ایشان سرپرستی این دانشنامه را به عهده گرفته‌اند کارها با سرعت بیشتر انجام شده‌است. ما در قرن دانشنامه‌نویسی به سر می‌بریم. از حیث تألیف دانشنامه‌های متنوع و متعدد این قرن ممتاز

در قرون جدید
دانشنامه نقش تازه‌ای
پیدا کرده که مهم‌تر
است و آن این است
که معارف و علوم و
دانش‌ها را می‌برد در
میان عامهٔ مردم، یعنی
نه تنها متخصصان، بلکه
عامهٔ مردم.

است. ما در قرن هشتم سابقه داریم که یک نوع
دانشنامه نویسی رواج پیدا کرد. دوره‌ای که بعد از
مغول همه چیز به هم خورده بود دانشمندان و فضلا به
این فکر افتادند که آن دستاوردهایی را که از قرن‌ها
پیش میراث باقی مانده بود جمع‌آوری بکنند. در واقع
نقش دانشنامه در قدیم بیشتر یک خیزگاهی بود
برای اینکه کارهای تازه‌ای صورت بگیرد. بایستی
می‌دیدند که کجا هستند و چه دارند و بعد بر آن
چیزی که دارند چه چیزی می‌توانند بیفزایند. ولی
در قرون جدید دانشنامه نقش تازه‌ای پیدا کرده که
مهم‌تر است و آن این است که معارف و علوم و
دانش‌ها را می‌برد در میان عامهٔ مردم، یعنی نه تنها
متخصصان، بلکه عامهٔ مردم. ما وقتی که دانشجو
بودیم نه فرهنگ علمی بود نه لغت‌نامه بود نه
دانشنامه بود نه دایرةالمعارف، واقعاً برای پیدا کردن
یک اطلاع خیلی ناچیز ما مجبور بودیم که به منابع
مراجعه کنیم و تازه منابعی که در دسترس هم نبود
یا چاپ نشده بود یا تصویر نشده بود، ولی حالا ما
خوشبختانه در زمانی به سر می‌بریم که امهات متون
فارسی تصحیح شده است. مثلاً فرض کنید زمان ما
گلستان، گلستان عبدالعظیم خان بود. هنوز هم که
هنوز است ما یک تصحیح انتقادی از خمسۀ نظامی
نداریم، یا از هفت اورنگ جامی نداریم که لازم
است داشته باشیم. ما باید شاکر باشیم که در زمانی به
سر می‌بریم که منابع در دسترس ماست و واقعاً باید
تبریک گفت به کسانی که در راه دانشنامه نویسی

پای می گذارند و در آن، همکاری می کنند، همکاری ویرایشی می کنند. به هر جهت، این دانشنامه یک امتیازی دارد نسبت به دانشنامه های دیگر و آن هم این است که در شبه قاره هند، مخصوصاً از زمانی که مغولان آنجا سلسله هایی را تشکیل دادند، زبان فارسی در واقع زبان فرهنگی هند شد. فرهنگ ایرانی را در واقع همین سلسله های مغول بردند به شبه قاره. می شود گفت حمله مغول در عین حال که شر بود، خیر هم بود. خیر از این جهت که یک عده ای مجبور شدند مهاجرت کنند به هند یا ترکیه و در واقع چراغ علم و دانش و ادب فارسی را منتقل کردند به جاهای دیگر. مثلاً مولانا یک نورافکنی بود که فرهنگ ایرانی را در آسیای صغیر منتشر کرد، یا بسیاری از دانشمندان، اطباء، منجمان و شاعران، به خصوص در دوره صفوی، به هند رفتند و فرهنگ ایرانی را به آنجا منتقل کردند و ما بایستی با دستاورد و محصول این واقعه آشنا بشویم. دانشنامه شبه قاره این امکان را داد که ما با این دوره از انتقال فرهنگ ایران به شبه قاره هند آشنا بشویم. امیدواریم که هم آقای مؤذنی و هم همکاران ایشان موفق باشند در خدمات علمی ای که انجام دادند و انجام می دهند.

دکتر سلیم نیساری:

وقتی حکومت بابرین در هند تشکیل داده شد زبان فارسی به گونه‌ای در آنجا نفوذ داشت که به‌عنوان مثال انگلیسی‌ها که برای استعمار عده‌ای را به‌ظاهر و به اسم تشکیل کمپانی هند شرقی برای اداره امور به آنجا می‌فرستادند، اگر این افراد همه شرایط را داشتند وی فاقد یک شرط بودند آن‌ها را قبول نمی‌کردند و آن یک شرط دانستن زبان فارسی بود؛ به‌طوری‌که ویلیام جونز در نوشته‌های خود نوشته‌است چون این مأموران مجبور بودند که با مهاراجه‌های هندی خصوصی صحبت بکنند و آن‌ها هم انگلیسی نمی‌دانستند، تنها زبانی که ممکن بود بین دو نفر به‌صورت خصوصی اجرا بشود زبان فارسی بود. ویلیام جونز در مورد زبان فارسی خیلی مطالعه کرد و حتی اولین نفری بود که رشته ارتباط زبان فارسی را با سانسکریت کشف کرد. با وجودی که سیاست استعماری انگلستان در آنجا هم به‌ضرر زبان فارسی انجام شد و انگلیسی تقریباً زبان رسمی شد، مردم هند و پاکستان تا همین سنوات اخیر همیشه نسبت به زبان فارسی علاقه‌مند بوده‌اند.

در حال، مشکل این کار را آقای مؤذنی می‌دانند و هر کس که اهل مقاله است می‌داند که یک مقاله جمع‌وجور کردن چقدر زحمت دارد تا چه برسد به این کار.

دکتر علی محمد مؤذنی:

اولاً تشکر می‌کنم از تشریف‌فرمایی استادان معظم و همکاران محترم. همان‌طور که استادان اشاره کردند حدود سال ۱۳۷۲ آقای دکتر حبیبی در فکر افتادند که یک دانشنامه تحت عنوان *دانشنامه زبان و ادب فارسی* در شبه‌قاره تألیف کنند و در واقع این دانشنامه برای استادانی که در آنجا بودند و دانشجویانی که در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد یا دکتری بودند یک منبع درآمدی بشود. البته دوستان هم از قبل زحمت کشیده بودند از جمله آقای دکتر حاج‌سیدجوادی که نقش مؤثری در آغاز این کار داشتند. ما مشکلات زیادی داشتیم، به‌عنوان مثال مشکلات درون‌گروهی که همکاران و پژوهشگران

داشتند یا اعضای هیئت علمی ما که توقعاتی از ما داشتند و از آن طرف ما هم تعهد کرده بودیم که حداقل هر سال یک جلد را دریاوریم. از بنده نباید تشکر بشود، من یک واسطه هستم. سرپرستی اولیاء محترم فرهنگستان، چه در زمان دکتر حداد و چه در زمان دکتر حبیبی، واقعاً پشتوانه‌ای بود برای ما. یکی از مشکلات ما شناسایی مؤلفان بود؛ مؤلفان داخل و خارج از کشور. یک وقت هست که ما آماری داریم که بر اساس آن مثلاً در پاکستان ما پنجاه نفر مؤلف داریم و در هندوستان هم پنجاه نفر که مجموعاً می‌شود صد نفر. اگر این‌ها ماهی یکی دو مطلب به ما بدهند ما در سال حدود ششصد مقاله داریم، ولی بعضی اوقات این پیش‌بینی محقق نمی‌شود. مؤلفان ما در داخل کشور کم هستند و از سوی دیگر منابع ما هم کم است، درحالی که زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره واقعاً خیلی گسترده است.

من مجدداً از ریاست محترم فرهنگستان، اعضای پیوسته محترم فرهنگستان، شورای عالی دانشنامه شبه‌قاره، شورای علمی شبه‌قاره و شورای اجرایی تشکر می‌کنم. بخشی از کارها را هم آقای دکتر کامیاب، مسئول محترم روابط بین‌الملل، از طریق پست الکترونیک پیگیری کرده‌اند که از ایشان هم تشکر می‌کنم.

ضمن تشکر از پژوهشگران، اعضای هیئت علمی - همه را تک‌تک اسم نمی‌برم - آقای علاء‌الدینی که معاون اجرایی گروه بودند، از ایشان هم سپاسگزاری می‌کنم. در هر صورت مجدداً تشکر می‌کنم از تشریف‌فرمایی تان و من خواهش می‌کنم آن‌ها که می‌توانند کمکی بکنند ما را یاری برسانند تا بتوانیم جلد سوم را که تقریباً نیمی از آن تألیف شده است چاپ بکنیم. ما هم به لطف خدا امیدواریم که این دانشنامه زیر سایه استادان به ثمر برسد.

ادبیات، تخیل، علم

دهمین نشست ادب معاصر

اشاره:

شنبه، بیست و دوم تیرماه، دهمین نشست ادب معاصر گروه ادبیات معاصر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، با سخنرانی دکتر رضا منصوری، استاد دانشگاه صنعتی شریف، و در موضوع «ادبیات، تخیل، علم» برگزار شد.

در ابتدای این نشست، استاد سمیعی (گیلانی)، پس از بیان توضیحاتی درباره فعالیت‌های دکتر رضا منصوری، در بخشی از سخنان خود گفت: شهود، هم لازمه ادبیات و خلق اثر ادبی است و هم لازمه کشف قوانین علمی، و هر کدام به نوعی با آن در ارتباط هستند. شهود در علم، نسبی و متکی به پدیده‌های

قابل مشاهده است اما در هنر، مطلق و تمام است. علم و هنر، هر دو جهان شمول اند؛ همان طور که نویسنده در پرتو فردیتش ملی می‌شود و در پرتو ملیتش جهانی.

اثر هنری بی‌همتاست و یک بار خلق می‌شود، ولی کار علمی می‌تواند حاصل کار چند نفر باشد. اگر ایشترین قانون نسبیّت را کشف نکرده بود مطمئناً کس دیگری این کار را می‌کرد. در کار و اثر علمی ما با پیوستار سروکار داریم، اما در اثر هنری با جهش و نگاه علمی تجزیه طلب و تحلیلگر.

ما گاه به نویسنده‌هایی برمی‌خوریم که با نگاه علمی، رمان و داستان می‌نویسند، مثل «ژول ورن» که از بسیاری از ابزارها و رخداد‌های علمی در رمان خود استفاده کرده که به عرصهٔ ظهور نرسیده بودند و یا «امیل زولا» که او نیز دعوی علمی دارد و مسئلهٔ وراثت را مطرح می‌کند. روش‌های علوم انسانی و علوم تجربی با هم فاصله‌ای ندارند و از طریق احتمالات به یکدیگر نزدیک می‌شوند.

دکتر رضا منصوری سخنان خود را با تعریفی از علم آغاز کرد و گفت: مالغت «علم» را در فارسی زیاد به کار می‌بریم، اما وقتی از علم سخن می‌گوییم در ذهن ما منظور آن علمی نیست که در ذهن ملت‌های دیگر تداعی می‌شود. این ذهنیت اشتباه در ذهن مسئولان دولتی هم وجود دارد؛ چرا که در ایران وقتی لغت علم را مصرف می‌کنیم ناخودآگاه مقصودمان علوم انسانی و علوم دینی است؛ همان گونه که منظورمان از عالم، دانشمند نیست، بلکه فاضل و مجتهد است.

وی ادامه داد: در ایران درس خواندن و به کتابخانه رفتن را هم علم تلقی می‌کنیم در حالی که در هیچ کجای دنیا چنین تلقی‌ای از علم وجود ندارد. علم خلق می‌شود و در گذشته یافت نمی‌شود، بلکه در آینده وجود دارد. تفکر رایج در ایران تفکری است که در عرض هشتصد سال به وجود آمده است.

نظام آموزشی ما مبتنی بر این است و چیزی نیست که تازه به وجود آمده باشد. علتش این است که در طول سال‌ها جزو زندگی ما شده است. تلقی

ما از علم چیزی جز این نیست. ما در ایران هنوز نمی‌توانیم تصور کنیم که در جایی از کره زمین مردمی هستند که می‌خواهند حدود شش میلیارد یورو یا ده‌هزار میلیارد تومان هزینه بکنند که یک چیزی را که یک فیزیک‌دان پیشگویی کرده‌است کشف بکنند.

دکتر منصوری لازمه طراحی و پیشرفت را تخیل فرهیخته دانست و گفت: برای خلق همه این‌ها راهی جز خلاقیت و تخیل وجود ندارد، آن هم یک تخیل فرهیخته. خیلی از افراد تخیل می‌کنند، اما تخیل یک دانشگر باید به عمل درآید و تبدیل به ابزار شود؛ چرا که تنها در این صورت اثر می‌گذارد. ما الفاظ جدید علمی را به کار می‌بریم اما ذهنمان مدرن نیست. باید پذیریم که ابزار جدید است که تصور دیگری از علم را به وجود می‌آورد. ما هنوز در دانشگاه‌هایمان هم تفکر و نگاه علمی نداریم.

وی تصریح کرد: وقتی تخیل رشد می‌کند، علم و زبان هم رشد می‌کند و وقتی زبان رشد کند ادبیات نیز رشد می‌کند و رشد این دو با یکدیگر اتفاق می‌افتد.

اگر من بخواهم برگردم به عقب که تلسکوپ گالیله و طرح‌های قبل از آن چه بوده‌است و الآن به کجا رسیده‌ایم پیچیدگی کار را نشان می‌دهد و هیچ راهی برای این کار نیست جز خلاقیت و تخیلی که انسان‌ها برای آن داشته‌اند. مدل این تخیل یک تخیل فرهیخته است. یعنی خیلی‌ها ممکن است تخیل کنند و در خیالشان چیزی بسازند، برای ما طرح می‌فرستند، مقاله می‌نویسند، یک تخیلی کرده‌اند، یک خوابی دیده‌اند. فرق یک دانشگر و کسی که توانایی کار علمی دارد و حرفه‌اش این است، تخیلی است که می‌کند و بعد تخیل را تبدیل به واقعیت می‌کند. تخیل در یک چهارچوب است و ممکن است موقع تخیل به آن چهارچوب آگاه نباشد ولی ناخودآگاه او جوری تخیل می‌کند و به گونه‌ای است که می‌شود آن را ساخت؛ یعنی مبتنی بر تجربه‌های قبلی است.

در همین ده سال گذشته نگاه کردم، بیش از دوهزار مقاله از سال ۱۹۹۸ تا الآن نوشته شده که همه آن یک مدل از انرژی تاریکی است. یعنی شما هر

تخیلی که بتوانید تصورش را بکنید، منجمان تبدیل کرده‌اند به مدل. این گونه است که تخیل تبدیل می‌شود به واقعیت و کسی نمی‌تواند بگوید درست است یا غلط است.

تخیلی که یک فیزیک‌دان یا منجم می‌کند ترکیبی از ادبیات، شعر و هنر است. ترکیب آن آموزشی است که در علم دیده، ترکیبی از ابزاری است که با آن کار کرده، ترکیب ابزار ریاضی است که روش غلبه دارد. این‌ها باهم می‌آید و یک تخیل فرهیخته را ایجاد می‌کند.

علم جدید همان طور که در ادبیات کلاسیک ما نقش دارد، در ادبیات جدید هم نقش دارد. یعنی امکان ندارد که ادبیات بتواند رشد کند بدون آن چیزی که تخیل دانشمندان بوده است؛ چه در ایران چه در هر جای دنیا. مثلاً لغت انرژی در یک جای دنیا ساخته شده است. اگر این نوع الفاظ وارد ادبیات نشود، بدین صورت که کسی که راهش، علایقش و تخصصش ادبیات فارسی است، سعی نکند خود را با علم جدید تطبیق بدهد، امکان ندارد که زبان و ادبیات بتواند رشد بکند. این دو، دست در دست هم می‌دهند و برای من قابل تصور نیست که این دو بتوانند بدون هم رشد بکنند.

گزارش نامه فرهنگستان

تنظیم: آرزو رسولی

نامه فرهنگستان فصلنامه‌ای است علمی - پژوهشی از انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی، به مدیریت مسئولی غلامعلی حدّادعادل و سردبیری احمد سمیعی (گیلانی)، با هیئت تحریریه‌ای مرکب از آقایان عبدالمحمد آیتی، حسن حبیبی، غلامعلی حدّادعادل، محمد خوانساری، بهمن سرکاراتی، احمد سمیعی (گیلانی)، علی اشرف صادقی. اولین شماره این مجله در بهار ۱۳۷۴ منتشر شده است. تاکنون (آخر اردیبهشت ۱۳۸۷) هشت دوره و دو شماره از دوره نهم آن (مجموعاً ۳۴ شماره) انتشار یافته است.

مندرجات

مندرجات مجله در حوزه‌های متعدد به شرح زیر بوده‌است:

- کلیات: شامل کتاب‌شناسی و فهرست، یادنامه‌ها و جشن‌نامه‌ها و زندگی‌نامه‌ها، مقالات تحقیقی، فرهنگستانی، اسناد و سفرنامه‌ها، نشر کتاب و ویرایش، اخبار علمی-فرهنگی؛
- دانشنامه‌ها و فرهنگ‌ها؛

- نظم و نثر فارسی: شامل نظم و نثر کهن فارسی، نظم و نثر معاصر فارسی، نسخه‌شناسی و نُسخ خطی؛
- تاریخ زبان و ادبیات فارسی؛

- بررسی‌های ادبی و ادبیات تطبیقی؛

- زبان‌شناسی: شامل زبان‌شناسی همگانی و آموزش زبان، زبان‌شناسی تطبیقی و تاریخی، گویش‌های ایرانی، فرهنگ‌نگاری، ترجمه، واژه‌گزینی؛
- فرهنگ و زبان‌های باستانی؛

- لغت و اصطلاح‌شناسی؛

- امثال و حکم و فرهنگ عامه؛

- مردم‌شناسی و فرهنگ؛

- دین، عرفان و فلسفه؛

- تاریخ و جغرافیای تاریخی: شامل تاریخ، جغرافیای تاریخی، تاریخ

علم؛

- هنر و معماری؛

- ایران‌شناسی و شرق‌شناسی: شامل ایران‌شناسی، شرق‌شناسی، زبان و

ادبیات فارسی در سرزمین‌های دیگر، زبان و ادبیات کشورهای مشرق‌زمین.

بخش‌های مجله

سرمقاله، مقاله، نقد و بررسی، تحقیقات ایران‌شناسی، گلچینی از دیرینه‌ها، فرهنگستان، تازه‌های نشر، اخبار، نامه‌ها، و چکیده مقالات به زبان انگلیسی.

نقد و بررسی

این بخش به نقد و بررسی کتاب اختصاص دارد. از شماره ۱۴ (تابستان ۱۳۷۷) تا شماره ۲۴ (آذر ۱۳۸۳) در این بخش نقد و بررسی آثاری از ادبیات معاصر ایران به کوشش زنده‌یاد آناهید اُجاکیانس به ترتیب زیر گنجانده شد: نظری اجمالی بر آثار اسماعیل فصیح (در شش بخش، شماره‌های ۱۴-۱۹)، مروری بر آثار احمد محمود (در پنج بخش، شماره‌های ۲۴-۲۸).

گلچینی از دیرینه‌ها

در این بخش، در هر شماره، مقاله ارزشمندی از دهه‌های گذشته که موضوع آن در حیطه فعالیت علمی و فرهنگی فرهنگستان زبان و ادب فارسی باشد نقل یا ترجمه می‌شود. بسیاری از این مقالات، که در دسترس نیستند، حاوی مسائل مهم زبانی و ادبی است که هنوز کهنه نشده یا دیدگاه و سطح شناخت زمان انتشار آن‌ها را می‌نمایاند. این بخش، از شماره اول دوره هفتم (شماره مسلسل ۲۵) افزوده شده است. اولین مقاله‌ای که در این بخش درج شد خطابه وثوق (الدوله)، رئیس فرهنگستان، در تالار دانشکده معقول و منقول (مدرسه عالی سپهسالار) است. در این مقاله، که به راهنمایی استاد ایرج افشار برگزیده شد، به مسئله تقویت زبان فارسی و آماده‌سازی آن برای جواب‌گویی به نیازهای مبرم امروزی پرداخته شده است.

بخش فرهنگستان

عمدتاً مقاله‌های پژوهشگران فرهنگستان زبان و ادب فارسی در مباحث زبانی و برنامه‌ریزی زبان در این بخش مطرح می‌شود.

نازدهای نشر

این بخش، که از شماره ۱۳ (دوره چهارم، شماره اول، بهار ۱۳۷۷) به مجله افزوده شده است، از شماره ۱۶ (سال چهارم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۷۷)

شکل تازه و منسجمی به خود گرفت. پیش از آن، کتاب‌های تازه و بیشتر تحقیقات خارجی در بخش تحقیقات ایران‌شناسی معرفی می‌شد. از شماره سوم، پژوهش‌های ایرانیان و از شماره چهارم، مقالات ایران‌شناسی نیز در این بخش درج شد. اما با اضافه شدن بخش تازه‌های نشر، بخش تحقیقات ایران‌شناسی منحصر به درج مقالات ایران‌شناسی شد.

چکیده مقالات

در این بخش، چکیده مقالات فارسی به زبان انگلیسی مندرج است. زنده‌یاد کریم امامی (شماره‌های ۱-۴ و ۶-۲۴)، سعید ارباب‌شیرانی (شماره ۵)، زهرا زندی‌مقدم (شماره‌های ۲۵-۲۶)، دکتر علی خزاعی‌فر (شماره ۲۷ به بعد) تهیه‌کنندگان مندرجات این بخش بوده‌اند.

در نخستین شماره‌های مجله، علاوه بر چکیده مقالات فارسی، گاه مقالات یا یادداشت‌هایی به زبان انگلیسی به شرح ذیل در این بخش درج شده‌است: شماره ۳: مقاله «نام‌های خاص ایرانی در کتاب القند فی ذکر العلماء سمرقند، قسمت اول: نام‌های خاص سُغدی»، به قلم زنده‌یاد دکتر احمد تفضلی؛

شماره ۴: مقاله «نام‌های خاص ایرانی در کتاب القند فی ذکر العلماء سمرقند، قسمت دوم: نام‌های خاص دیگر زبان‌های ایرانی»، به قلم زنده‌یاد دکتر احمد تفضلی؛

شماره ۵: مقاله «نام‌های خاص ایرانی در کتاب القند فی ذکر العلماء سمرقند، قسمت سوم: تکمله»، به قلم زنده‌یاد دکتر احمد تفضلی؛

شماره ۱۳: معرفی فرهنگ لاتین - انگلیسی - فارسی نام‌های گیاهان ایران، به قلم هوشنگ اعلم؛

شماره ۱۴: یادداشتی از استاد ایرج افشار درباره زنده‌یاد عبدالحسین زرین‌کوب.

همکاران قلمی از مراکز دانشگاهی و فرهنگی داخل و

خارج

بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، پژوهشگاه اطلاعات و مدارك علمی ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه ارومیه، دانشگاه امام حسین^(ع)، دانشگاه بوعلی سینای همدان، دانشگاه بیرجند، دانشگاه پیام نور، دانشگاه تبریز، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشگاه تربیت معلم تبریز، دانشگاه تهران، دانشگاه رازی کرمانشاه، دانشگاه رضوی مشهد، دانشگاه زنجان، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشگاه شیراز، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه کردستان، دانشگاه کرمان، دانشگاه گیلان، دانشگاه همدان، دانشگاه یزد، دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، سازمان مطالعه و تدوین (سمت)، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، مرکز نشر دانشگاهی؛

و از مراکز خارجی: دانشگاه دولتی ایروان (ارمنستان)، دانشگاه دولتی تاجیکستان، دانشگاه دهلی، دانشگاه سنت پترزبورگ، دانشگاه کابل، دانشگاه ایالتی کالیفرنیا (فولرتن)، دانشگاه کلن (آلمان).

از جمله همکاران قلمی مجله بوده‌اند:

آذرتاش آذرنوش، سید علی آل داود، ژاله آموزگار، عبدالمحمد آیتی، سجّاد آیدنلو، زنده یاد آناهید اُجاکیانس، هوشنگ اعلم، ایرج افشار، حبیب برجیان، امید بهبهانی، حسین پاینده، نصرالله پورجوادی، تقی پورنامداریان، محمدرضا ترکی، زنده یاد احمد تفضلی، کیکاوس جهاننداری، حسن حبیبی، زنده یاد جواد حدیدی، محمد حسن دوست، علی محمد حق شناس، علی خزاعی فر، ابوالفضل خطیبی، محمد خوانساری، زنده یاد محمد تقی دانش‌پژوه، نگار داوری اردکانی، سید محمد دبیرسیاقی، تورج دریایی، حکیمه دسترنجی، محسن ذاکرالحسینی، مصطفی ذاکری، ابوالقاسم رادفر، هاشم رجب‌زاده، حسن رضائی باغییدی، علی رواقی، عبدالمحمد

روح‌بخشان، زهره زرشناس، طهمورث ساجدی، توفیق سبحانی، سید صادق سجادی، بهمن سرکاراتی، سید مهدی سمائی، احمد سمیعی (گیلانی)، ویدا شقاقی، محمدجواد شمس، علی‌اشرف صادقی، ماندانا صدیق بهزادی، علی صلح‌جو، کورش صفوی، علاء‌الدین طباطبایی، امید طیب‌زاده، مصطفی عاصی، لیلا عسگری، عنایت‌الله فاتحی‌نژاد، زنده‌یاد حمید فرزام، تیمور قادری، بدرالزمان قریب، علی کافی، احمد کتابی، تیمور مالمیر، زنده‌یاد یحیی ماهیار نوابی، نجیب مایل هروی، فتح‌الله مجتبائی، مهدی محقق، فاطمه مدرسی، مریم مشرف، معصومه معدن‌کن، چنگیز مولائی، ابوالحسن نجفی، محمدرضا نصیری، شهین نعمت‌زاده، سلیم نیساری، تقی وحیدیان کامیار؛ و همکاران قلمی خارجی: گارنیک آساطوریان (ارمنی)، م. باگالیوئف (روس)، خدائی شریف‌زاده (تاجیک)، محمدجان شکوری بخارایی (م. شکوروف) (تاجیک)، هلن گیوناشویلی (گرجی)، سرور همایون (افغانی)، محمدحسین یمین (افغانی).

دوره اول، شماره‌های ۱-۴

شمار صفحات: شماره ۱: ۱۷۳+۳، شماره ۲: ۱۹۱+۵، شماره ۳: ۱۸۰+۱۲، شماره ۴: ۱۷۸+۱۱. جمع: ۷۲۲+۳۱

شمار مقالات این دوره: ۳۴ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی و معرفی شده‌اند: ۱۰

در این دوره معرفی مقاله و نشریات ادواری منظور نشده‌است.

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: معرفی ۹ کتاب و ۲۳ مقاله از تحقیقات ایران‌شناسان خارجی؛ معرفی ۴ مقاله فارسی.

از شماره ۴ در این بخش درج مقالات ایران‌شناسی آغاز شد. در این شماره، شاهد دو مقاله و نیز به روال سابق، معرفی یک کتاب خارجی هستیم.

بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح‌شده در این دوره‌اند: سابقه فرهنگستان در

ایران، نظر شورای فرهنگستان درباره کاربرد Farsi به جای Persian در مکاتبات خارجی، اصول و ضوابط واژه‌گزینی، بزرگداشت استاد محمدتقی دانش‌پژوه، و کارنامه فرهنگستان.

دوره دوم، شماره‌های ۵-۸

شمار صفحات: شماره ۵: ۱۶۷+۹، شماره ۶: ۱۸۶+۵، شماره ۷: ۱۸۷+۵، شماره ۸: ۱۸۲+۶. جمع: ۷۲۲+۲۵

شمار مقالات این دوره: ۳۷ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی و معرفی شده‌اند: ۹
نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: پیمان (در بخش تحقیقات ایران‌شناسی)

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: نقد و بررسی و معرفی یک کتاب فارسی با نقد و بررسی و معرفی ۵ کتاب خارجی؛ ۳ مقاله
بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: تأثیر انگلیسی بر واژه‌سازی عربی، نقش فرهنگستان در برنامه‌ریزی زبان، انتخاب دو محقق تاجیک برای عضویت در شورای فرهنگستان (محمدجان شکورف، عبدالقادر مینازف)، کارنامه علمی شادروان دکتر احمد تفضلی و کارنامه فرهنگستان.

دوره سوم، شماره‌های ۹-۲۱

شمار صفحات: شماره ۹: ۱۸۶+۶، شماره ۱۰: ۱۹۶+۴، شماره ۱۱: ۲۰۲+۵، شماره ۱۲: ۱۹۶+۴. جمع: ۷۸۰+۱۹

شمار مقالات این دوره: ۳۱ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی و معرفی شده‌اند: ۲۲ (در این دوره، بخشی تحت عنوان تازه‌های نشر هنوز افزوده نشده‌بود).
شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: یک مقاله.

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران‌نامه، پیمان، پادیاوند (پژوهشنامه یهود ایران).

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: ۴ مقاله؛ نقد و بررسی و معرفی ۳ کتاب فارسی با نقد و بررسی و معرفی ۱۳ کتاب خارجی. بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: اصول و ضوابط واژه‌گزینی، واژه‌های مصوب، معرفی طرح‌های پژوهشی گروه واژه‌گزینی، الگوهای واژه‌سازی، حذف در زبان فارسی، و کارنامه فرهنگستان.

دوره چهارم، شماره‌های ۳۱-۶۱

شمار صفحات: شماره ۱۳: ۲۰۲+۸، شماره ۱۴: ۲۰۰+۴، شماره ۱۵: ۱۹۳+۶، شماره ۱۶: ۲۰۰+۸. جمع: ۷۹۵+۲۶

شمار مقالات این دوره: ۳۰ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۱۱

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۳۳

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: در این دوره هنوز بخشی برای معرفی مقالات در نظر گرفته نشده‌بود.

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: خراسان پژوهی، ادبیات معاصر، آپاگا (ماهنامه فرهنگی - اجتماعی ارمنی زبان)، ادب و زبان (نشریه دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبایی)، سخن عشق، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان، مطالعات اسلامی در پاکستان، مطالعات اسلامی در هند، آینه پژوهش، آینه میراث، حافظ پژوهی، سعدی‌شناسی، فارس‌شناخت، گلستان (فصلنامه شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی در امریکای شمالی)، مترجم، میراث شهاب (نشریه اختصاصی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی)، نشریه دانشکده ادبیات و

علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد.

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: نقد و بررسی و معرفی ۲ کتاب به زبان فارسی؛ ۳ کتاب خارجی؛ ۳ مقاله؛ یک مجموعه؛ و نشریه ادواری ایران‌نامه بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: بررسی فرهنگ‌های فارسی هند و پاکستان در قرن ۱۳ هجری، تحلیل زبان‌شناسان از قید و متمم و قیدواره، مسائل اصطلاحات پزشکی، واژه‌گزینی در عصر ساسانی، ناصرالدین شاه واژه‌گزین، حذف در گروه اسمی زبان فارسی، استدلال در واژه‌گزینی، اشتقاق دو واژه فارسی (روزه، گوز)، و کارنامه فرهنگستان.

دوره پنجم، شماره‌های ۱۲-۴۲

شمار صفحات: شماره ۱۷: ۲۱۹+۵، شماره ۱۸: ۲۳۳+۴، شماره ۱۹: ۲۳۳+۷، شماره ۲۰: ۲۵۰+۶. جمع: ۹۳۵+۲۲

شمار مقالات این دوره: ۳۰ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۲۷

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۲۶

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۲۸

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: نامه بهارستان، پیمان، نامه انجمن، دانش (فصلنامه مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان).

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: ۷ مقاله؛ معرفی ۲ کتاب خارجی و نشریه ادواری *Acta Orientalia* (مطالعات شرقی در مجارستان).

بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: اشتقاق چند واژه گیلکی، نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه ملی پاریس، مؤسسه تحقیقات زبانی ملی ژاپن، مولانا در آلبوم شخصی مکتوبات او، ترکیبات باهم آیند در زبان فارسی، خصایص زبان فارسی، اصطلاحات پزشکی در عربی، و کارنامه

فرهنگستان.

دوره ششم، شماره‌های ۱۲-۴۲

شمار صفحات: شماره ۲۱: ۳۱۰+۶، شماره ۲۲: ۲۵۰+۶، شماره ۲۳: ۲۴۶+۶، شماره ۲۴: ۲۳۶+۶. جمع: ۱۰۴۲+۲۴

شمار مقالات این دوره: ۳۶ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۱۶

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۳۹

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۳۶

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: نامه ایران باستان، پیک نور.

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: ۸ مقاله

بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: کاربرد کلمات عربی همراه با عناصر فارسی در زبان ترکی، واژه‌گزینی انبوه، اصطلاح‌شناسی، عناصر واژگانی فارسی در زبان اردو، یادداشت‌های پهلوی، و کارنامه فرهنگستان.

دوره هفتم، شماره‌های ۵۲-۸۲

شمار صفحات: شماره ۲۵: ۲۴۴+۴، شماره ۲۶: ۲۳۰+۴، شماره ۲۷: ۲۴۹+۳، شماره ۲۸: ۲۵۲+۴. جمع: ۹۷۵+۱۵

شمار مقالات این دوره: ۲۶ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و گلچینی از دیرینه‌ها و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۲۱

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۲۶

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۳۲

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: ۵ مقاله

۱۰۵

گزارش پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران

بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: تأثیر ابوریحان بیرونی بر زبان فارسی، گزارشی از کتاب‌های حوزه زبان و ادب فارسی موجود در کتابخانه فرهنگستان، گزارشی از اصطلاحات مصوب فرهنگستان مصر، بررسی فرایندهای واژه‌سازی عامیانه، خط فارسی در زبان‌های شبه قاره، و کارنامه فرهنگستان.

دوره هشتم، شماره‌های ۹۲-۲۳

شمار صفحات: شماره ۲۹: ۲۵۰+۴، شماره ۳۰: ۲۷۸+۶، شماره ۳۱: ۲۳۶+۴، شماره ۳۲: ۱۷۰+۶. جمع: ۹۳۴+۱۰

شمار مقالات این دوره: ۳۴ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و گلچینی از دیرینه‌ها و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۹

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۴۵

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۱۸

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: رودکی، گوهران، نامه ایران باستان، *Studia Iranica, Revue de Téhéran*.

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: ۴ مقاله

بخش فرهنگستان:

عمده مسائل و مباحث طرح شده در این دوره‌اند: واژه‌های دخیل فارسی در روسی، برنامه‌ریزی زبان، تمایز میان زبان علم و زبان عامیانه، واژگان فارسی، و کارنامه فرهنگستان.

ویژه‌نامه‌ها

فصلنامه نامه فرهنگستان تاکنون ویژه‌نامه‌هایی در ۴ موضوع گویش‌شناسی (۴ شماره)، دستور (۳ شماره)، زبان‌های ایرانی (۱ شماره) و فرهنگ‌نویسی (۱ شماره) انتشار داده‌است که در زیر معرفی می‌شوند:

همه این ویژه‌نامه‌ها (به جز دستور) بخشی را به انعکاس اخبار و فعالیت‌هایی

در حوزه خود اختصاص داده‌اند.

گوش شناسی

شمار صفحات: شماره ۱: ۱۴۶+۳، شماره ۲: ۱۳۵+۳، شماره ۳: ۱۳۳+۳،

شماره ۴: ۱۶۱+۵. جمع: ۵۷۵+۱۴

شمار مقالات: ۲۷ (در این آمار، سرمقاله، داده‌های گویشی و مقالات نقد و بررسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۱۰، و ارائه فهرستی از ۱۳۷ پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دکتری در زمینه گویش‌های ایران در ادامه و تکمیل کتابچه‌ای در همین موضوع مشتمل بر اطلاعات ۲۶۶ پایان‌نامه دانشگاهی که به همّت گروه گوش شناسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی در سال ۱۳۸۰ منتشر شد.

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۱۸

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۳

بخش داده‌های گویشی: ۲ مقاله (این بخش از شماره ۴ به منظور معرفی واژه‌ها و اصطلاحات رشته یا شغلی خاص در هر گویش به مجله افزوده شده‌است. در دو مقاله مندرج در این شماره، «واژه‌ها و اصطلاحات کشاورزی و آبیاری در حاجی آباد نقش رستم» و «واژه‌ها و اصطلاحات موسیقی در گویش بوشهری» معرفی شده‌اند).

دستور

شمار صفحات: شماره ۱: ۱۲۹+۵، شماره ۲: ۱۹۷+۷، شماره ۳: ۲۴۱+۶.

جمع: ۵۶۷+۱۸

شمار مقالات این دوره: ۲۷ (در این آمار، سرمقاله و مقالات نقد و بررسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۲

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۳

زبان‌های ایرانی

شمار صفحات: ۱۶۳+۴

شمار مقالات این دوره: ۷ (در این آمار، سرمقاله، زندگی‌نامه و تحقیقات ایران‌شناسی منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۱۲

شمار مقالاتی که معرفی شده‌اند: ۱ مقاله به‌همراه فهرستی از مقالات ایران‌شناسی در نشریات داخلی در سال ۱۳۸۳.

بخش تحقیقات ایران‌شناسی: در این بخش، برخی طرح‌های تحقیقاتی که در گوشه و کنار جهان در حوزه ایران‌شناسی صورت می‌گیرد، معرفی شده‌است که از آن جمله می‌توان به طرح داریوش برای گردآوری اطلاعات کتیبه‌های هخامنشی در دانشگاه ناپل و طرح ساسانیکا برای گردآوری اطلاعات کتیبه‌های ساسانی در دانشگاه ایالتی کالیفرنیا اشاره کرد.

زندگی‌نامه

۱ مقاله در «زندگی‌نامه و آثار واسیلی ایوانویچ آبایف (استاد زبان آسی)».

فرهنگ‌نویسی

شمار صفحات: ۳۲۲+۶

شمار مقالات این دوره: ۱۱ (در این آمار، سرمقاله، مقالات نقد و بررسی و یادداشت‌ها منظور نشده‌است).

شمار کتاب‌هایی که نقد و بررسی شده‌اند: ۱

شمار کتاب‌هایی که معرفی شده‌اند: ۸

نشریات ادواری که در این دوره معرفی شده‌اند: *International*

Journal of Lexicography (مجله بین‌المللی فرهنگ‌نویسی).

بخش یادداشت‌ها: ۳

۱۰۸

گزارش
زبان‌شناسی
بانج و بی‌بی

